

v zájmu svého rychlejšího šíření. Mnohem častěji se však obracela k písni lidové. Ve všech případech pak podkládala nové texty bojovné lyriky místo vřavých sentimentálních textů a měnila tak původní smysl nápěvu až k nepoznání. Výběr melodií ze společenského zpěvu prozrazuje značně vyspělý vkus dělnické redakce. Téměř všichni naši přední obrozenští skladatelé od J. N. Škroupa, J. V. Rosenkranze, Ryby a Jelena až po K. Šebora jsou zastoupeni v dělnických písních, které se odvolávají na nápěvy z obrozeneckého repertoáru. Někdy byl nápěv převzat třeba doslovně, někdy však z něho zůstalo jen rytmické schéma. Zásadní novum, na které správně upozornili také Karbusický a Pletka, je v tom, že dělnická píseň obohacuje dřívější zpěv vlastenecké buržoasie o sociální tón v textech.

V údobí masového rozmachu dělnického hnutí dělnická píseň přejímá víc a víc také nápěvy bojových sokolských písní a písní národů bojujících za svobodu (Šumí Marica, U boj, burská hymna) vedle hymnických zpěvů (Hej Slované, Kde domov můj, Marseillaisa), oblíbených již v éře průkopnické; nakonec — již pod vedením KSC a pod dojmem revolučních písní sovětských — dospívá k formování svébytné dělnické kultury tvorbou masových písní, jak je známe z bohatých a šťastných výtvorů Víta Nejedlého, Jos. Stanislava, Al. Háby, K. Reineru aj.

Karbusický a Pletka přesvědčivě ukázali, z jakých zdrojů se napájela dělnická píseň v jednotlivých epochách svého vývoje, jak pomocí parodie zneškodňovala otupující účinek šlágrů, jak se ztvárňovala hudební řeč a básnický sloh dělnických písní až po píseň masovou. Odkryli skutečné hodnoty dělnické písně i význam, který jí po právu náleží jako důležité složce celé naší národní kultury. Byla-li hlavním podnětem dělnické písně politická aktualita, pohotovost, bystrost a lidovost ve výběru výrazových prostředků, potvrzuje to jen správnost názoru, který vyslovil již K. Němec, přední dělnický spisovatel. Novost postřehů Karbusického a Pletkových spočívá mimo jiné v tom, že dělnickou píseň je třeba posuzovat obdobně jako píseň společenskou: je převážně umělého původu, i když často blízce navazuje na tradiční nebo poloumělou poesii. Je to snad jeden z nejzávažnějších poznatků, důležitý po stránce metodologické pro směr dalšího bádání o dělnické kultuře. Také výklad o písních folklórního typu vnáší jasno do pojmu „dělnický folklór“, často nekriticky užívaného podle analogie s písní lidovou.

Drobná nedopatření, jež se tu a tam objevují (výhružný motiv Počkejte, pánové z robotní písně Ořečovští páni — č. 2 není v genetickém vztahu s motivem Počkaj, boháču ze slovenské písně Ako že ten chudobný žije, Hlaváčkova zpráva o vzniku české Písně práce byla otištěna již r. 1924 v publikaci Fr. Strnada O našich hymnách, autorem písně Již jsem dost pracoval není J. L. Dusík, nýbrž Jan Dusík aj., na které mne upozornil B. Štědroň) nemohou ubrat na významu této svrchovaně důležité příručky živého poučení o těžké, ale nakonec vítězné cestě dělnické třídy za socialismem. Upřímný zápal, s nímž je dílo psáno, a metodická ujasněnost zvyšují poutavost této publikace.

Karel Vetterl

Leoš Janáček: Fejetony z Lidových novin. Se studii Jana Racka, Arna Nováka, Vladimíra Helferta a Leoše Firkušného. Uspořádal a zpracoval Jan Racek za spolupráce Radovana Cíglera. Rejstříky sestavil R. Cígler. Krajské nakladatelství v Brně 1958. Rozšířené a doplněné druhé vydání, 413 stran.

Podnětem k novému vydání Janáčkových fejetonů, otiskovaných v Lidových novinách v l. 1893—1928, bylo třicetileté jubileum skladatelovy smrti a brněnský Janáčkův festival r. 1958. Touto edicí byla veřejnosti zpřístupněna pozoruhodná část Janáčkovy literárního odkazu, dosud známá z neúplného, byť dobře vybaveného souboru, vydaného J. Rackem a L. Firkušným (Janáčkovy feuilletony z L. N. Ročenka Dobročinného komitétu v Brně, roč. 50, 1933). Jednotlivé fejetony byly pak vydány příležitostně v různých janáčkovských publikacích a staly se zdrojem citací zajímavých Janáčkových postřehů.

Nové vydání spojuje zásady kritické edice s popularizační praxí, v čemž navazuje na první vydání. Respektuje původní a poněkud schematické rozvržení fejetonů podle námětu (Rodné „Ukvaly“, V životě a práci, Lidová hudba a píseň, Nápěvky mluvy, V přírodě, Národní uvědomění, Dojmy z cest, Psychologie tvorby) a přejímá literárně koncipované úvodky ke skupinám fejetonů, kdežto pod nimi uvedenou literaturu přesunuje do Poznámek. V původním vydání chybějící fejeton Piková dáma je nově zařazen do skupiny Psychologie tvorby, ačkoli s touto tematikou nesouvisí. Vydání obsahuje s jednou výjimkou úplný soubor fejetonů s faksimilemi notových zápisů. Přepis nečitelných notových ukázek je podán na str. 369 a n. V Přílohách (str. 295 a n.) jsou rovněž otištěny příspěvky, jichž je Janáček spoluautorem, jakož i jeho hudební příspěvky. Poznámky a vysvětlivky (str. 331 a n.) přinášejí přehled literatury k jednotlivým skupinám fejetonů a podrobně komentují Janáčkův text. Vydavatelé připojili cennou bibliografii, seznam Janáčkových příspěvků v Lidových novinách (proti I. vydání doplněný) a vybavili knihu několika rejstříky (osobní, hudebních skladeb, začátků lid. písní, rejstřík místní). Samostatnou rozměrnou část tvoří Studie (str. 231—292), vložené mezi edici textů, a Přílohy. Toto umístění narušuje poněkud přehlednost a logickou výstavbu knihy. Vhodnější by bylo zařazení na začátek, tak jak tomu bylo v původním vydání. V úvodní studii Tvůrčí profil Leoše Janáčka podává J. Racek pohled na Janáčkův tvůrčí a stylový vývoj. V širokém srovnávacím kontextu vymezuje místo Janáčkovy operní tvorby a synteticky charakterizuje skladatelův přínos. Z původní edice byly převzaty další studie: pronikavý pohled A. Nováka Leoš Janáček spisovatel, upozorňující na impresionistické a expresionistické rysy Janáčkovy citění, Helfertova práce Kořeny Janáčkova kritického stylu a společná studie J. Racka a L. Firkušného Leoš Janáček a Lidové noviny, místy nově upravená. Nová je Vydavatelská poznámka. Ačkoliv přetištění starých hodnotných studií je plně oprávněné, přece může být postrádáno nové všestranné zhodnocení Janáčkovy literárního projevu. V současné době však nevěnoval Janáčkoví pozornost žádný literární historik, takže Novákův pohled je dosud aktuální. Hlavní přínos edice tkví v kompletování původního vydání, v kritické revisi textu a notových příkladů a ve všestranném edičním vybavení. Knize a obálce se dostalo grafické úpravy E. Miléna, jehož kresby byly rovněž pojaty do knihy.

Jiří Fukáč

Boguslaw Schäffer: Nowa muzyka. Problemy współczesnej techniki kompozytorskiej. Kraków 1958, Polskie Wydawnictwo Muzyczne. Stran 417. Četné notové příklady v textu a fotografie skladatelů.

Schäfferův spis je prací povytce teoretickou a přes jednotlivé detailní analýzy směřující k syntéze. Z mnoha aspektů, z nichž může být nová hudba nahlížena (teoretický, historický, stylový, estetický, sociologický aj.), vybírá si Schäffer prvý z nich; podle autorova názoru ke zpracování látky z tohoto úhlu není zapotřebí časového odstupu — hudební teorie vyvíjí se totiž souběžně s vývojem skladatelské techniky. Bližší určení typologie nové hudby (Schäffer kritériem nové hudby činí novost a odlišnost zvukového materiálu od zvukového materiálu klasického a romantického a nový způsob jeho užití; časově ji situuje přibližně od roku 1930 do dnešních dnů) považuje prozatím autor za nemožné a proto obrací pozornost k projevům, v nichž jsou obsaženy vyhraněné tendence uvolňující hudbu z tradičních či dokonce soudobých schémat. Tím se na prvním plánu ocitají jména Webern, Bartók, Messiaen, Blacher a z nejmladších Boulez, Stockhausen.

Po úvodních dvou kapitolách stanovujících cíl a metody práce, které spočívají většinou v ryze strukturální analýze relativizovaného hudebního materiálu, třetí kapitola se obírá typologií nové meliky (chromatika, diatonika, modalismus, dodekafonie, při čemž těžiště spočívá na posledně jmenovaném typu) a jejím strukturním řádem. Další kapitola se zabývá speciálně dodekafonií a východiskem analýzy se stává především rozbor deseti řad z děl různých skla-